

Пам'ятка: участь громадян у прийнятті урбаністичних рішень

Житлові будинки, заклади освіти та охорони здоров'я, об'єкти інфраструктури та історична спадщина — внаслідок повномасштабного вторгнення було зруйновано тисячі об'єктів, мільйони людей втратили житло та/або бізнес. Українські міста та селища не можуть стояти зруйнованими до завершення війни — важливо вже зараз починати їх відбудовувати. А для того, щоб відновлені населені пункти були комфортними та безпечними для всіх, необхідно почути голос місцевих мешканців. Як громада може долучитися до прийняття рішень щодо відбудови міст та селищ? На що місцеві жителі можуть впливати та за допомогою яких інструментів?

Нижче — відповіді на десять питань, які допоможуть громадянам взяти участь у прийнятті рішень щодо відновлення свого населеного пункту.

1. Які інструменти залучення громади до прийняття урбаністичних рішень існують та які з них реально використовуються в Україні?

В Україні немає закону, в якому б були перелічені усі форми громадської діяльності: вони згадуються у різних нормативних актах. Деякі інструменти залучення громади органи влади зобов'язані забезпечити у певних випадках, а деякі просто стали хорошою практикою на місцях.

Серед форм участі громади у прийнятті рішень: громадське слухання та громадське обговорення, обговорення містобудівної документації, різні види звернень, петиції, запити на доступ до публічної інформації, особисті прийоми громадян депутатами і посадовцями, збори за місцем проживання, збори органів самоорганізації населення тощо.

2. Як зробити так, аби влада вас почула?

Як показує практика, найбільш успішними є ті випадки залучення громади, які ініціює або сама громада, або інший зацікавлений суб'єкт — наприклад, громадська організація. На жаль, сьогодні в Україні не розвинена культура, коли б влада пропонувала місцевим мешканцям долучитися до обговорень — хіба що коли це є вимогою донорів, які фінансують певні процеси.

Громадські обговорення з'являються там, де у суспільства є запит на ці обговорення. Тому важливо формувати цей запит, брати на себе відповідальність — та ініціювати діалог з владою.

Наше суспільство зараз знаходиться на такому етапі, коли для подібної комунікації потрібен місток. Громадянську суспільство, громадські організації та ініціативи здебільшого ініціюють або ж самі стають таким містком.

3. Які існують обмеження на застосування інструментів громадської участі під час війни?

Під час воєнного стану громадяни не можуть провести протест, акцію, пікет тощо. Однак залишається багато інших форм дії: зробити публічне обговорення чи панельну дискусію, провести інформаційну кампанію в соціальних мережах і медіа, звернутися з офіційними листами до чиновників, створити електронну петицію, запросити експертів, аби ті фахово озвучили проблему.

4. Наскільки ефективні електронні петиції і як написати таку, щоб вона і голоси зібрала, і влада до неї дослухалася?

Згідно з законом, електронна петиція має бути лише розглянута, а не реалізована. Однак вона може бути важливою частиною інформаційно-адвокаційної кампанії.

По-перше, петиція може продемонструвати органам влади, що увага громадян прикута до певного питання — і у такий спосіб вплинути на політичну волю. По-друге, петиція може стати інструментом інформування, який ознайомить велику кількість людей з проблемою.

Аби петиція була ефективною, вона має бути добре сформульована. Важливо, щоб текст був структурований і не містив помилок, у документі мають бути реальні до виконання вимоги, а адресувати його слід суб'єкту із повноваженнями у сфері, що вас турбує.

5. Існує багато механізмів проявити власну індивідуальну ідею: звернення громадян (викладені в письмовій або усній формі заяви), громадські приймальні (можливість звернутися до депутата напряду або ж опосередковано, через його помічників), візит на особистий прийом до міської адміністрації. Що можна просити у таких зверненнях і візитах, та у яких випадках вони можуть бути ефективними?

Зазвичай на посадовців більше враження справляє особистий візит, показ підготовленої презентації, адекватне представлення себе. Це може мати більший ефект, ніж просто письмове звернення. Ходити на прийом до чиновників варто, але перед цим треба впевнитися, що людина, до якої ви плануєте прийти, уповноважена вирішувати ваші питання.

Перед тим, як приходити на прийом, підготуйтеся: достатньо розберіться в темі, сформулюйте аргументи та вимоги, дізнайтесь більше про те, що чиновник може зробити в цій ситуації.

6. Існує цілий перелік офлайн механізмів: загальні збори за місцем проживання, громадські слухання, громадські обговорення тощо. Що обрати, якщо хочеш, щоб тебе почули?

Є випадки, в яких певний формат є обов'язковим елементом. Наприклад, громадські обговорення передбачені при розробці стратегій міст, програм комплексного віднов-

лення, комплексних планів просторового розвитку тощо. Але зазвичай ініціатори можуть самі обрати формат впливу.

Загальні збори за місцем проживання, наприклад, є кращим механізмом вирішення питання для мешканців одного будинку, чи членів ОСББ. В багатьох кейсах ви можете запропонувати власний формат, та найкраще проводити очні заходи, аби в громадян була можливість висловитися та вживу поспілкуватись з представниками влади.

Може здаватися, що до обговорення має бути залучене все населення — але це не так. У різних людей різні пріоритети та сфери інтересів, різна можливість долучитися до обговорень в тій чи іншій формі. Ви ніколи не зможете залучити всіх, ви залучите лише найактивніших громадян — і це нормально. Можна створювати якісь менші експертні групи для обговорення, а сформульовані ними висновки та вимоги вже передавати представникам влади.

Треба пам'ятати: ефективно працює тривале та регулярне залучення. Один захід, одна консультація, одні збори, який би вдалий формат ви не обрали, нічого не змінять. Важливіше те, наскільки добре ви підготувалися, наскільки налагоджена комунікація, та наскільки вона регулярна. Необхідно продовжувати діалог з владою, аби та не припиняла розробляти документи та впроваджувати зміни.

7. Наскільки громадському сектору важливо брати участь в пленарних засіданнях міських рад?

Громаді не потрібно відвідувати всі засідання, які відбуваються у місцевих радах. Це займає дуже багато часу, до того ж часто у громадян немає доступу до порядку денного або він недостатньо детально розписаний, аби люди “ззовні” його розуміли. В ідеалі, чиновники мають афішувати: у нас є такий перелік питань, раніше вони були розглянуті у профільних комісіях і отримали такі рекомендації, тепер ми хочемо обговорити це з громадою.

Однак, оскільки наразі така комунікація між владою та суспільством не налагоджена, найкраще у цьому випадку — працювати з окремими депутатами/-ками. Вони відповідають за певний округ, а також входять до профільних комісій. Потрібно визначити, хто саме може вирішити вашу проблему — і звертатися до цієї людини. Так само краще відвідувати засідання конкретної комісії, яка точно розглядатиме питання, яке вас цікавить.

Є випадки, коли дійсно важливо приходити на сесію місцевої ради. Наприклад, коли ви знаєте, що там можуть дати слово громаді і у вас буде можливість презентувати свою позицію. Ще можна організувати акцію під будівлею на знак протесту проти прийняття певного рішення — звісно, після закінчення воєнного стану.

8. Під час воєнного часу не можна пікетувати, але після закінчення війни акції та мітинги повернуться в життя українців. Як не порушити закон, але зробити свій прояв непоко-ри результативним?

В першу чергу, пам'ятайте: ви не зобов'язані ні в кого просити дозволів на проведення пікету. Однак необхідно попередити органи місцевого самоврядування про свої плани, аби потім не було права попросити вас припинити акцію. Підписаний лист потрібно передати ОМС. У письмовому повідомленні потрібно вказати дату, форму, мету та місце заходу, маршрут руху, час його початку та закінчення. Також потрібно надати передбачувану кількість учасників, необхідність використання звукопідсилю-

вальної апаратури, ПІБ організаторів акції та людей, відповідальних за дотримання громадського порядку з боку учасників заходу, місце їхнього проживання та контактні телефони. На заяві має бути вказана дата та поставлені підписи авторів.

Аби пікет був ефективним, потрібно сформулювати чіткі меседжі: проти чого і чому ви виступаєте та чого хочете досягти. Висувайте не більше трьох вимог та звертайтеся до конкретного суб'єкта, який є відповідальним за важливе для вас рішення. Також необхідно визначити спікерів — підготовлених людей, які будуть готові доносити позицію мітингувальників до ЗМІ та спілкуватися з представниками влади, якщо ті вийдуть на контакт.

Подбайте про “картинку” — чим цікавіше виглядатиме ваш протест, тим більше ЗМІ звернуть на нього увагу, а от же тим ширшим буде висвітлення акції. Підготуйте плакати, роздруковані мапи чи фото, організуйте сцену та мікрофон з колонками. Ви можете вичерпно володіти інформацією та підготувати чіткий план дій, але, на жаль, це не матиме впливу, якщо медіа не зацікавляться виглядом вашого протесту.

9. Де громадам брати фінансування на таку діяльність?

Як раніше, так і тепер працює краудфандинг — тобто коли група людей збирає фінанси на діяльність якоїсь ініціативи чи організації, або реалізацію проєкту.

Також зараз в Україну заходить багато донорів та проєктів міжнародної допомоги. Багато проєктів, які починаються цікавитись Україною, працюють як з органами місцевого самоврядування, так і з місцевою громадою. Можна звернутися по фінансування до них - іноді це можна зробити індивідуально, а іноді треба пошукати відповідні грантові пропозиції.

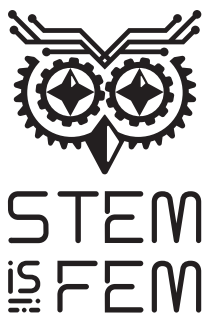
По закону благоустрій населеного пункту фінансується з місцевого бюджету. Гроші можуть також бути виділені через громадський бюджет, ОСББ чи окремих депутатів. Окрім цього, ініціативні групи можуть звертатися і до зацікавленого бізнесу по співпрацю.

10. Які взагалі рішення можуть оскаржувати громадяни щодо свого міста чи селища? Чи є якісь аспекти, де їхні думку не мають враховувати, чи все — від того, яке дерево під вікном, до того, чи бути новій транспортній розв'язці, нам підвладно?

Громадяни мають право впливати на політику міста в галузі містобудування. Це стосується комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів, а також детальних планів територій у межах та за межами населених пунктів. Порядок проведення слухань щодо проєктів містобудівної документації на місцевому рівні викладений у [Постанові Кабінету міністрів України №555](#).

Але слід зазначити, що навіть на питання, для яких формальних механізмів впливу громади немає, можна повпливати. Через адвокацію, розголос, журналістські та громадські розслідування українці впливають на всі сфери діяльності держави. Треба пам'ятати лише про те, що не можна закликати до порушення законів країни чи зміни державного устрою. Все ж інше - в наших силах!

Пам'ятка створена на основі [дискусії](#) "Відбудова України: як зробити громади комфортними для всіх", яка відбулась під час правозахисної програми RIGHTS NOW! фестивалю Docudays UA. Співорганізаторами заходу став освітній проєкт STEM is FEM. Участь в розмові взяли юристка зі спеціалізацією в урбаністиці Олена Купіна, урбаністка Дарина Пирогова та активістка Уляна Джурляк.

STEM is FEM — освітній проєкт популяризації STEM-спеціальностей (Science, Technology, Engineering and Mathematics) серед дівчат. Проєкт об'єднує однодумців, створює спільноту, в якій дівчата підтримують одна одну, діляться ідеями та розвиваються разом. STEM is FEM був ініційований українським IT-підприємцем та засновником технологічної компанії Roosh Сергієм Токаревим. У 2022-2023 роках в рамках проєкту пройшов освітній курс «Урбаністика», учасниці якого вивчали основи архітектури та містобудування з українськими та закордонними експертами та експертками.

**DOCU
DAYS
UA**

Docudays UA — найбільший в Україні міжнародний кінофестиваль документального кіно про права людини, заснований у 2003 році. Мета фестивалю — сприяти дотриманню й захисту прав людини та основоположних свобод, утверджувати розуміння людської гідності як найвищої цінності, підвищувати рівень громадянської активності в Україні, сприяти розвитку документального кіно. Docudays UA проходить щороку, після завершення фестивальної програми у регіонах України відбуваються покази найкращих стрічок.

Подія відбулась за підтримки:

T
TRUMAN

**Tokarev
Foundation**

